

سوال لوک گیت تے لوک گیتاں دیاں قسماں
تے اپناں دے ذریعے پنجابی ثقافت دا
اظہار؟

لوک گیتاں نوں مراد اے لوکاں دے گیت۔ ایہہ گیت
لکھ دے نہیں تے آپ ای گاؤندے پن ایس لئی
اپناں لوں لوک گیت آکھیا جاند اے۔ ایہہ گیت لوکاں
دی سا بھئی تخلیق منے جاندے پن۔ ایہہ گیت (شعراں)
انسان دے اندر دے جذبے، احساسات تے خیالات
پوندے پن جیہڑے گیتاں دی شکل وچ عام ہوجاندے
پن۔ لوک اپناں گیتاں لوں لے گیت کہہ کے، گاکے
ٹا او پناں راہی خوش ہوندے پن۔

اے گیت کسی وی قوم دا نہ صرف
المول خزانہ ہوندے سن بلکہ اس قوم دی رہتل، متل، تاریخ
جغرافیہ تے وڈیاں دے تجرباں دا پچوڑ ہوندے پن۔ اے
لوک گیت کسی وی قوم دی تہذیب و ثقافت دی حقیقی
تصویر وی ہوندے پن۔

بقول پروفیسر عبد الجبار شاہ

”لوک گیت کسی زبان تے تہذیب دے ماضی ویکھو،
اک اچھا نیشہ سی۔ جس وچ اول علاقے دی رہتل، متل،
سوچ تے جذباں دی سچی تے حقیقی تصویر نظر آوندی اے“

لوک گیتاں دیا قسماں

(i) ماییا

مللیا لوک گیت دی اک قسم اے۔ تے صدیاں
توں چلا آریا اے۔ ماییا وچ محبوب نال محبت دا اظہار
کیتا جاندا اے۔ ماییا وچ ہجر، فراق، دھوٹے بیان
ہوندا اے۔ جیو پیں:

سوںے دا کل ماییا

لوکاں دیاں روناں اکھیاں ساڈا رونا ای دل ماییا

ماییا ایران دی پہلی زبان دا لفظ اے جیہدا معنی اے
چن ورتا۔ محبوب جو تکہ چن ورتے ہوندا اے پس پاروں اوڑ
ٹوں ماییا یا ماییا آکھیا جاندا اے۔ ماییا دا پہلا مصرعہ
ادکھائے دو چا پورا مصرعہ ہوندا اے۔ ماییا پورے پنجاب
دا لوک گیت اے خاص طورے پوٹھواریاں دے علاقے وچ ایہہ
گیت جو کھا مقبول اے۔ بقول ڈاکٹر احمد حسین قریشی:

”ماییا عاشق تے معشوق دے ممالحہ دے طورے گایا جاندا اے“

2۔ لوری

لوری صدیاں پہرانا لوک گیت اے۔ پس دا تعلق
حدوں ملدا اے جدوں انسان غاراں وچ رہندا سی تے ہولنا
پنیں سکھیا سی۔ اوس سہے ماں اپنے روندے بال ٹوں چپ

کران دے واسطے لوری سے سناندی سی لے چپ کروانزی
سی۔

لوری وچ ماں دی مہنا، پال دی لخت دی دعا،
اوپے مستقبل دے سہانے پسے، خوشیاں لے دکھاں دا بیان،
رزق دی خوشحالی لے فصلاں لئی دعا توں بیان کردی سی۔
لوریاں وچ مکمل تصویر دکھائی دیندی لے جیوے مینور
لوری لے:

ے الہڑ بلڈ باوے دا
باوا کنک باوے گا
باوی پمہ کے چھٹے گی
ماں پونیاں وٹے گی

3- ڈھولا

ڈھولا پنجاب دا مقبول گیت لے ڈھولا توں مراد
محبوب لے۔ ڈھولا ات جیسا لوک گیت لے جیوے وچ
حنیفہ نے سجاز، معرفت دالقوم، عشقیہ داداسنانل
شعر، مرثیہ، قصیدہ توں بیان کیتیاں جاندیاں ہن۔ ڈھولا
وچ محبوب دے دھوڑے دا بیان لے وھوڑے وچ دل
لے اہرن والیاں حالتاں دا ذکر ہواندا لے۔

بقول پروفیسر سمیع اللہ قریشی

”ڈھولا اصل وچ ہند دے دکھاں دا ویروا لے۔“

ہیں ایسے تے مایہ تھل وے
ساڈی اللہ خدا والی گل وے

4. بولیاں

بولیاں پنجاب دے لوک گیتاں دی
اک اجیسی صنف اے جیڈے وچ پنجاب دے وسپ دے
رنگ برنگیاں تصویراں دکھدیاں ہن۔ بولیاں جمع اے
تے ابدا واحد بولی اے، بولی دا مطلب اے بول مدنا، طعن
مدنا، مہنا مدنا تے قول و قرار نبھانا اے۔

بقول ڈاکٹر یسین طفر

”بولیاں لوک گیتاں دا نولکلاں رنگ اے جیٹریاں
جواناں دہاں دلاں دے چڈے، ریجھل تے سدھراں دے
اظہار دا ذریعہ اے۔“
جواناں دے انگ انگ وچ بولیاں دا سرور جھوٹے چولکاں
ماردا اے۔

ہ ساڈا دیس سپاگن سارا
تے چہے چہے کھوہ وگرے

5. ٹیپ

پنڈاں تھانوں وچ ٹیپ بڑے شوق نال کائے جائے
ہن۔ انہجے مایا داری اک قسم اے ایڈے وچ ڈیڑھو
مصع پیوندے ہن۔ ٹیپ شادیاں یا خوشی اوکھے قاون

والا اک گیت اے۔ ٹپے وج پیر طرح دے مضمون لکھدے
ٹپے۔ ٹپے چڈیاں دا عکاس تے لڑھاں ہوندا اے

ے امبی ڈا پو پوٹا اے

ٹیرے پٹاں وے مایا ساڈا جیونا جھوکھا اے

6- ککلی

ککلی وی اک کھنڈ تے ٹال لوک گیت
اے۔ پنڈ دیاں کڑیاں حدوں کم کاج لوں و پلایاں پو جانڈیاں
نیں تے مل کے ککلی پاؤندیاں نہیں تے نالے گیت گاؤندیاں
نیں ککلی دا مشہور گیت اے:

ے ککلی ککلی دی ککلی ککلی دی

نک میرے ویر دی

دو پٹا میرے بھائی دا

فینڈ موہنہ جوانی دا

ککلی پان آئی آے

بادام کھان آئی آے

بادام میرا مٹھا

میں ویرے دا موہنہ ڈکھا

لوک گیتاں دے ذریعے پنجابی ثقافت دا اظہار

(۱) لوک گیتاں وچ وسوں دے جھلکارے:-

پنجاب دی دھرتی پنج دریاواں دی سرزمین
اے۔ پنجابی لوک گیتاں وچ پنجاب دی ریٹل ریٹل
تے وسوں دے جھلکارے نظر آوندے نیں۔ ایہہ گیت
پنجاب دی ثقافت دا نیشہ نیں جیڑے صدیاں گزران
دسے باوجود پنجاب دا حقیقی عکس دکھارے نیں
بولی پنجابی دا سونوں لہنگے صرف اک مصرعے دالیت
اے ایس وچ پنجاب دی ذرخیزی، پریالی تے سدا
سیاگن تے پنجاب دے دریا دا پانی اے۔

سے ساڈا دلپس سیاگن سارا،
چیدے چیدے کھو، وگے

لوری ماں دالیت اے ایس وچ ماں دی
ماما بسو دی اے لوری وچ ماں ننگے بالوں
پھلاون لئی گاوندی اے۔ تے اوہناں دے چنگے مستقبل دی
دعا، نیک دعاواں دیندی اے۔ ماوا تے باوی جیڑے
ساٹھے لٹر وچ سربراہ دی حنیت دکھدے نیں باوا دا کم
کماون تے باوی چلھا چوکھا سنبھالنا اے۔ کاکے دی ماں

پونیاں وی وڈی اے تے لوری وی دیندی اے۔
 ڈھول ساہیوال تے تھنگ دامپور لوک گیت
 اے جیہدے وچ ریٹل بیٹل تے وسوں دے تھلکا اے ملدے
 سیں۔

2- لوک گیتاں وچ پنجاب دا جغرافیہ:-

لوک گیتاں وچ ہرے بھرے تھپتال
 سر سبز باراں، کھاکھاں ماردیاں پیراں، دریاواں،
 مچراواں اوچے نیوے پھاڑا داوی ذکر ملدا اے پنجاب
 دے لوک گیتاں وچ ایہہ سارے جغرافیائی رنگ لڑے
 تفصیل نال بیان کیتے گئے سیں۔

۱۔ مینہ وس لیا باراں تے

اللہ سائیں نفل کرے پردیساں پاراں تے
 پنجاب دے دریائی علاقے پیراں پانی دے
 پیراں ہوجاں تے طوفاناں، پیریاں دا ذکر ملدا اے تے
 اسی طرح مچرا چولستان تے روپی دا علاقہ جتھے پانی وی
 کھی پیوندی اے تے درختاں اوتے وی پانی دی کھی دے
 انراں پیوندے سیں۔

۲۔ منڈا رہی دے گگر نالوں کالا
 بالو دے پسند آ گیا

3- لوک گیتاں وچ پنجاب دی خوشحال دا ذکر:-

پنجاب پنج دریاواں دی دھرتی اے۔ تاریخ گواہ سے
 کہ آج توں ~~پچھلے~~ پنج ہزار سال پہلے وی پنجاب
 دے سینواتے مہسو پو بیہیا ~~دیکھا~~ دیکھا۔ ہندیاں نال تجارتی
 روالہ سن۔ پنجاب دی خوشحالی دا نمونہ حیدرآباد
 وارث شاہ ~~پن~~ "پیر" وج کیتا اے خوشحالی دے
 پاروں مٹیاراں دے نال نال نوجوان گھرو وی کوکلے،
 مندراں، کرے پاندے سن۔

۴ اوہ میرا ولر کڑیو نتیاں سندوری سر صافا

4- لوک گیتاں راہیں پنجاب دی تاریخ:

لوک گیت کسی علاقے دی غیر جانبدار
 تاریخ بیوندے سن۔ لوک گیتاں وج کئی تاریخی
 گواہیاں میں جیڑیاں تاریخاں دے موہنراتے نماپن
 سن۔ نادر شاہ آئے احمد شاہ ابدالی میں پنجاب
 آئے کئی حملے کیتے سن۔ پیر حملے مگروں پنجاب دی
 حالات اجیسی ہی ہوندی اے کہ پلے شاہ جیسا
 حساس مہوئی وی کرا اٹھیا۔

وہ در کھلا حشر عذاب دا، لہر حال ہو یا پنجاب دا؟
 احمد شاہ ابدالی دی لٹ مار کے قتل غارت دی
 نمائندہ بولی جو ز دعام ہوئی؟

۴ کھا دا پتالا لہ دا، باقی احمد شاہ دا

ایس طرح نادر ستارہ دے جملیاں، ٹے اوہدی زیادتیاں
دا ڈکروی تاریخ وچ ملدا سی۔

آیا نادر آیا نادر

ڈھپہ پٹی چادر کھٹی چادر

بابل بنو پیں دھون کڑے ہانپوں چوڑا لپیا کڑے
قلیاں دے کھوون کڑے کپہ ساڈا لپیا کڑے

پہلی تے دوہی جنگ عظیم وچ جوائناں نوں ٹر رہتی
فوج وچ بھرتی کر کے جنگ اچھے گھلایا گیا

ے ہن تو جنگ بند کر کے پٹلر پے منگ گئے ہن ماواں دے
اک یور جگہ:-

ے لپس کر چاچر من، پیرے دل وچ لٹرس ہن

5- لوک گیتاں وچ رسماں تے رواج

پنجاب بھڑپ و ٹھن نالو

بہرا زر خیراے۔ بہرون وریاں بیلے پڑپہ دے کھنڈرات
وچوں کئی رسماں تے رواج دے آثار ملے ہن۔ تے پنجاب
اے ایس دے علاوہ کئی غیر ملکی حملہ آواراں کے آباد ہوئے
ہن اوہناں دے رسم رواج مقامی بھڑپ وچ راج
لپس گئے ہن۔ پنجاب وچ ٹھن ٹول دے کے من تک
لوک رسماں موجود ہن جیناں نوں مذہبی فرقہ سمجھو

سہجہ کے ادا کیتا جاندا کے۔ ایہہ رسمیں کئی قسم دیاں ہن
جیناں وچ و نڈ خوشی، ٹٹاں، بچے دے جنم، رسم
لبم اللہ تے ساری بیاہ تے مرن دے موقعے دیاں رسمیں
شامل ہن۔

ساری بیاہ دے موقعے وچ گھوڑیاں
مّا و نڈیاں دا رواج کھل وی پایا جاندا کے۔ جدوں راڈھا سیرے
گائے بھوکے گھوڑی چڑھدا کے تے لیناں بھائی اے
گائیاں ہن؟

دلپیاں دارا چہ
میرے بابل دا پیارا
امیری دے دل دا سپارا
نی ویر میرا گھوڑی چڑھیا

مکدی و گل

مکدی گل ایہہ کہ لوک گیت ہر طرح دے
صوفوع نال مال و مال ہن۔ انسان دے جنم توں لے کے
مرن تک دے گیت سدا و سدا پنجاب وی دکھائی دیندا
لے۔ پنجابی لوک گیت ہنڈیپ و ثقافت دا سیتہ ہن
ایس گیتاں ذریعے دانش وراں دی دانش وری، مٹ دیاں
گلاں، ٹھریاں دا چوڑہ، معاشرت، سماج ہر بارے وچ
خبر ملدی ہے۔ ایہہ ناں صرف تفریح دا ذریعہ سن بلکہ ساڈی
تاریخ، ہنڈیپ و ثقافت دی وی عکاس کر دے سن۔